

Arkeologi vid Aspnäsgården

Arkeologisk schaktningsövervakning

Aspnäs 1:41
Östervåla Socken
RAÄ 359
Heby Kommun
Uppland

Emelie Sunding

Arkeologi vid Aspnäsgården

Arkeologisk schaktningsövervakning

Aspnäs 1:41
Östervåla Socken
Heby Kommun
Uppland

Emelie Sunding

Omslagsbild: Vy över Aspnäsgården. Foto mot nordost, Emelie Sunding, Upplandsmuseet.

Upplandsmuseets rapporter 2015:25

Arkeologi

ISSN 1654-8280

Fotograf och bearbetning av foton där inget annat anges: Emelie Sunding

Planframställning där inget annat anges: Emelie Sunding

Vetenskaplig granskning: Bent Syse

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

© Upplandsmuseet 2015

Upplandsmuseet, Fyrstorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

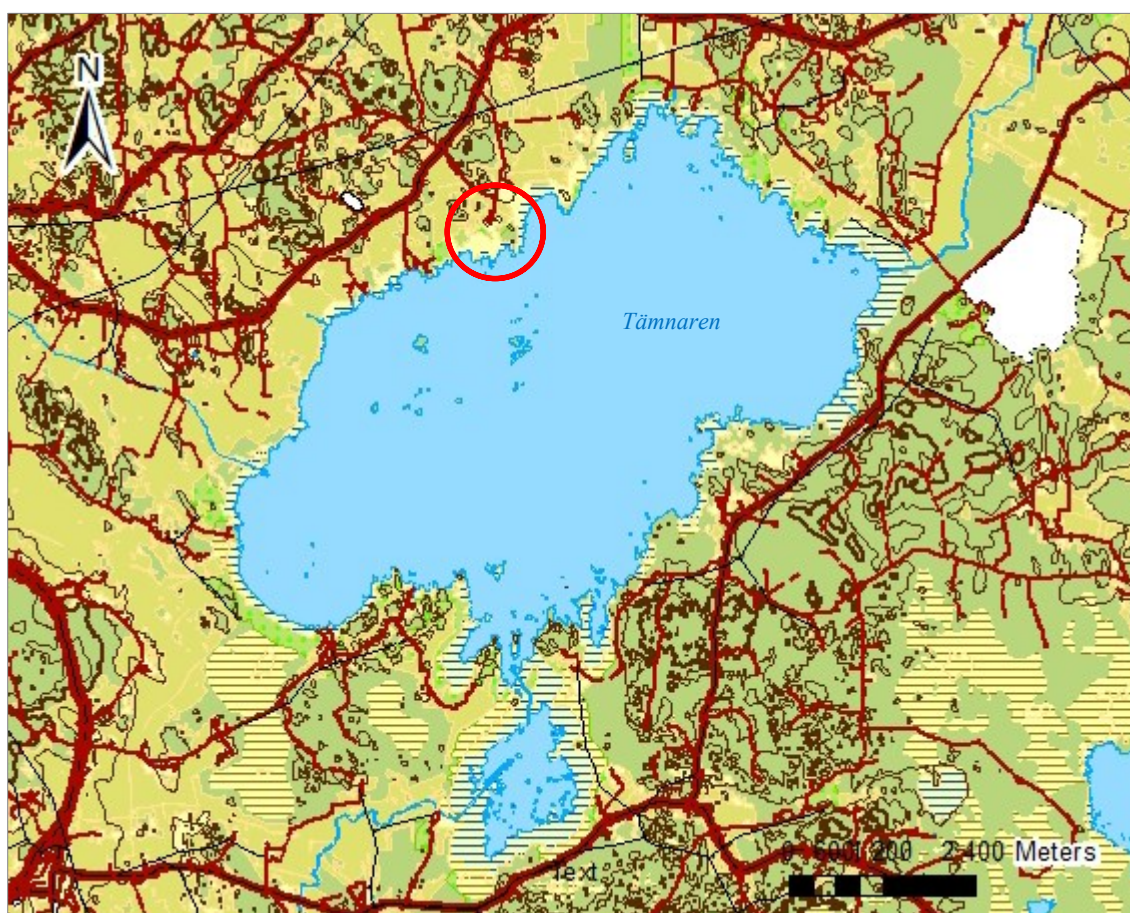
Innehåll

Inledning	6
Bakgrund	7
Aspnäsgården	7
Aspnäs gårdskyrka	9
Renovering av huvudbyggnaden	11
Fornlämningsmiljö	12
Undersökningsresultat	13
Muren	14
Tolkningsdiskussion	20
Sammanfattning	20
Administrativa uppgifter	21
Referenser	21
Bilaga 1	23

Inledning

I samband med geotekniska undersökningar vid Aspnäsgården i norra Uppland (figur 1), utförde Upplandsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning. Arbetet skedde efter beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län (431-3676-15, 2015-06-18). Länsstyrelsen hade i beslutet bedömt att området innanför gårdens vallgrav var att betrakta som fornlämningsområde. De geotekniska undersökningarna utfördes på grund av de senaste decenniernas sättningar i huvudbyggnadens södra gavel. Vid den aktuella undersökningen grävdes tre provgroppar utmed husets yttre mur, för att utreda orsaken bakom sättningarna samt fastställa lämplig åtgärd. Arbetet utfördes vid två skilda tillfällen, den 13 juli samt 17 augusti 2015.

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan med undersökningsområdet markerat med röd cirkel. Skala 1:100 000.

Bakgrund

Aspnäsgården

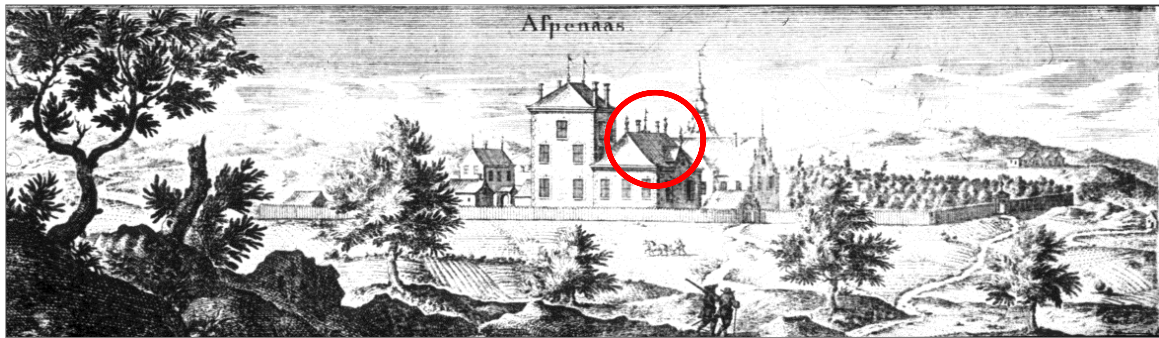
Aspnäsgården (figur 2 och 3), som stammar från medeltiden, är belägen vid norra delen av sjön Tämnaren i norra Uppland (figur 1). Sätessgården/godset har under århundradena haft flera ägare, efter reformationen bland andra släkter som Trolle, Posse och Horn. Ägarförhållandena under 1300-talet är något svårare att reda ut (Bohman 2002).

Aspnäs omnämns första gången 1326, då den tillsammans med Svina, Öndbo och ”Wendeledhæ” testamenteras av Mats Kättilmundsson, rikshövitsman och drots, till hustrun Adelheid. Nästa gång gården nämns skriftligt är då riddaren och riksrådet Gisle Elinason, Sparre av Aspnäs, daterar sitt testamente ”*in curia mea Aspnaes*” år 1345. Det är oklart hur Elinason kommit att äga gården. Drygt ett decennium senare, 1357, sker ett jordbyte mellan Gisle Elinasons söner, Barnam och Magnus, där den senare erhåller bland annat gården Aspnäs som därefter blir dennes sätessgård (DMS 1974, Rahmqvist 1996). I bytesbrevet omtalas ett stenhus och ett kapell på Aspnäs, (Rahmqvist 1996) vilka då bör ha uppförts innan 1357.

Enligt en obestyrkt tradition ska gården ha ägts av Heliga Birgittas släktingar, vilka då ska ha uppfört ett kloster här. Uppgifterna kring detta går dock starkt isär och huruvida detta stämmer är osäkert, det har sannolikt skett en sammanblandning med Aspenäs i Östergötland (Bohman 2002).

Från medeltiden och fram till 1700-talet bestod godset av ett antal sten- och träbyggnader med ett centralt borgtorn byggt i sten (figur 2 och 3). Eric Dahlbergs avbildning i *Suecia Antiqua et Hodierna* från 1600-talets slut uppvisar en komplex anläggning där det fortfarande finns kvar en medeltida borgstruktur. Dahlbergs avbildning finns både som teckning, gjord 1661-1667, och som kopparstick (figur 2). Från 1709 finns ytterligare ett kopparstick (figur 3) av samma vy gjord av J.v.d Aveelen. Intressant är här skillnaderna mellan de båda väl detaljerade kopparsticken där det första följer Dahlbergs teckning väl och uppvisar en pampig gård med större huvudbyggnader som bland annat har fler fönster än den senare av Aveelen. Den senare avbildar istället en mer anspråkslös gård med tegel- och träbyggnader. Om det är Dahlberg som förskönat eller Vadeelen som ”klätt ner” Aspnäs är oklart. Sannolikt har även Vadeelen använt sig av Dahlbergs ursprungliga teckning som förebild. Gården omges på båda kopparsticken av ett trästaket och utanför detta syns omfattande odlingsmarker. Under 1700-talet revs stora delar av gårdsanläggningen (Wahlberg 1988) och 1725 uppförs en ny huvudbyggnad ovan en medeltida valvskällare (Rahmqvist 1996). Denna har sannolikt samma läge som en av de äldre byggnaderna (figur 4).

Den nuvarande träbyggnaden har samma utbredning som den medeltida källaren vilken består av tre källarvalv. Det södra av dessa är idag delvis ombyggt till WC- och duschtrymmen. I länsstyrelsens (dnr 431-3676-15, 2015-06-18) beslut beskrivs den yttre grundmur som nu syns sticka ut runt huvudbyggnaden, vara från 15–1600-talet, eventuellt även en rest av det medeltida stenhuset.

Figur 2. Kopparstick efter teckning (1661-1667) av Eric Dahlberg föreställande Aspnäsgården, avbildad från väster. Bilden visar den medeltida sätesgården med huvudbyggnad och borgtorn i sten samt flera ekonomibyggnader. I bakgrunden syns även gårdskyrkans takryttare. Byggnaden som markerats med en röd ring har förmodligen samma läge som det nuvarande trähuset. Original Kungliga Biblioteket. Reproduktion Upplandmuseets bildarkiv.

Figur 3. Kopparstick från 1709 av J. v. d. Avelen föreställande Aspnäsgården, sedd från väster. Det finns flera märkbara skillnader mellan de båda avbildningarna, exempelvis är det här färre fönster på både tornet och det angränsande huset. Från Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetet.

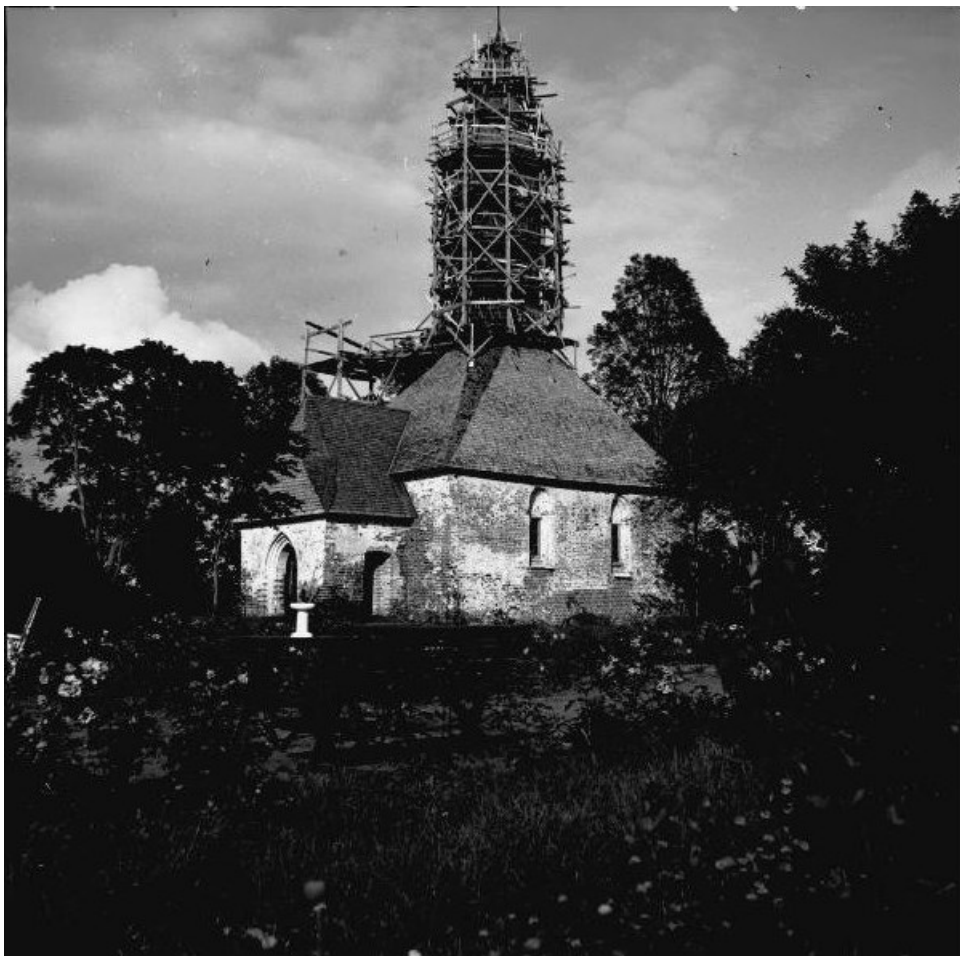
Figur 4. Vy över Aspnäsgården. Foto taget ungefär i samma riktning som de tidigmoderna kopparsticken, dock på ett något mindre avstånd. Foto 2015-08-17 mot ÖNÖ.

Aspnäs gårdskyrka

Till Aspnäsgården hör även dess gårdskyrka (figur 5) som uppförts under 1300-talets början och är det enda bevarade medeltida gårdskapellet i Uppland. Kapellet är byggt som en kort salkyrka med både vapenhus och sakristia, vilka båda ska vara ursprungliga (Bonnier 1987). Kyrkobyggnaden uppfördes i högrött tegel med dekorationer i gult och den norra väggen målad i svart. Fönsterna skall invändigt ha varit omgivna av grå- och rosafärgad marmor. Under 1500-talet brann kyrkan. Exakt vad som då skadades är inte känt men man vet att de målningar som än idag finns kvar i kyrkan har tillkommit efter branden, nämligen 1595. Då kyrkan besöks 1864 av ärkebiskopen Reuterdahl rapporteras den vara tämligen förfallen. Drygt 50 år senare, 1921, besöker den dåvarande ärkebiskopen Nathan Söderblom Aspnäs. Gårdskyrkan är då så förfallen att den i protokollet benämns som kyrkoruin. Under kommande decennier renoverades kyrkan (figur 6) och 1962 var arbetet klart. En återinvigning ägde rum den 2 september samma år vilken utträttades av ärkebiskop Gunnar Hultgren (Bohman 2002).

Figur 5. Flygbild från 1936 över Aspnäsgården. I bild syns huvudbyggnaden och gårdskyrkan. Längs huvudbyggnadens södra gavel samt västra långsida syns den yttre muren. Foto Flygtrafik, AB. Upplandsmuseets bildarkiv.

Figur 6. Foto från 1942. Renovering av gårdskyrkans takryttare pågår. Foto mot NNÖ. Bild från Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetet.

Renovering av huvudbyggnaden

Vid de efterforskningar som gjorts inför och under arbetet med Aspnäsgården har de flesta källor antingen berört gårdens ägarlängder eller gårdskyrkans byggnadshistoria. Inga dokument har påträffats rörande huvudbyggnadens historia. Det enda som egentligen står att finna är att den medeltida sätesgården revs vid 1700-talets början och ersattes av en ny huvudbyggnad. Vid rapportskrivningens slutskede påträffades en bild i Östervåla hembygdsförenings bok *Vår Hembygd* (1981) föreställandes Aspnäsgården ”innan ombyggnationen 1929”.

Figur 7. Foto över Aspnäsgården taget innan ombyggnationen 1929. Foto mot NÖ. Bilden är hämtad från *Vår hembygd* (1981).

På fotot syns tydligt att huvudbyggnaden på bilden inte är densamma som dagens huvudbyggnad. Här syns en byggnad med mansardtak och en nedervåning samt en övervåning med takkupa. Dagens byggnad (se figur 4) har två våningar och ett valmat tak. Den äldre byggnaden verkar även, till skillnad från den nuvarande, stå på den yttre muren.

Fornlämningsmiljö

Både gården och kyrkotomten omges till största del av en vallgrav som i FMIS är registrerad som en borganläggning, RAÄ 359 (figur 7).

Omkring 175 m SÖ om Aspånsgården finns en by/gårdstomt, RAÄ 362, bestående av tre husgrunder med spisrösen och minst tre övriga husgrunder. Från Aspånsgården går även en färdväg ned mot Tämnares, RAÄ 360, som kan ha lett till en hamnanläggning vid sjöns strand. Vägen är odaterad men finns med på de tidigare nämnda bilderna från sekelskiftet 1700. I samma område finns även en båtlänning registrerad, RAÄ 361, bestående av uppbyggda stenrader (FMIS). En båtlänning är en stenröjd uppdragningsplats för båtar som längs långsidorna ofta begränsas av stenrader.

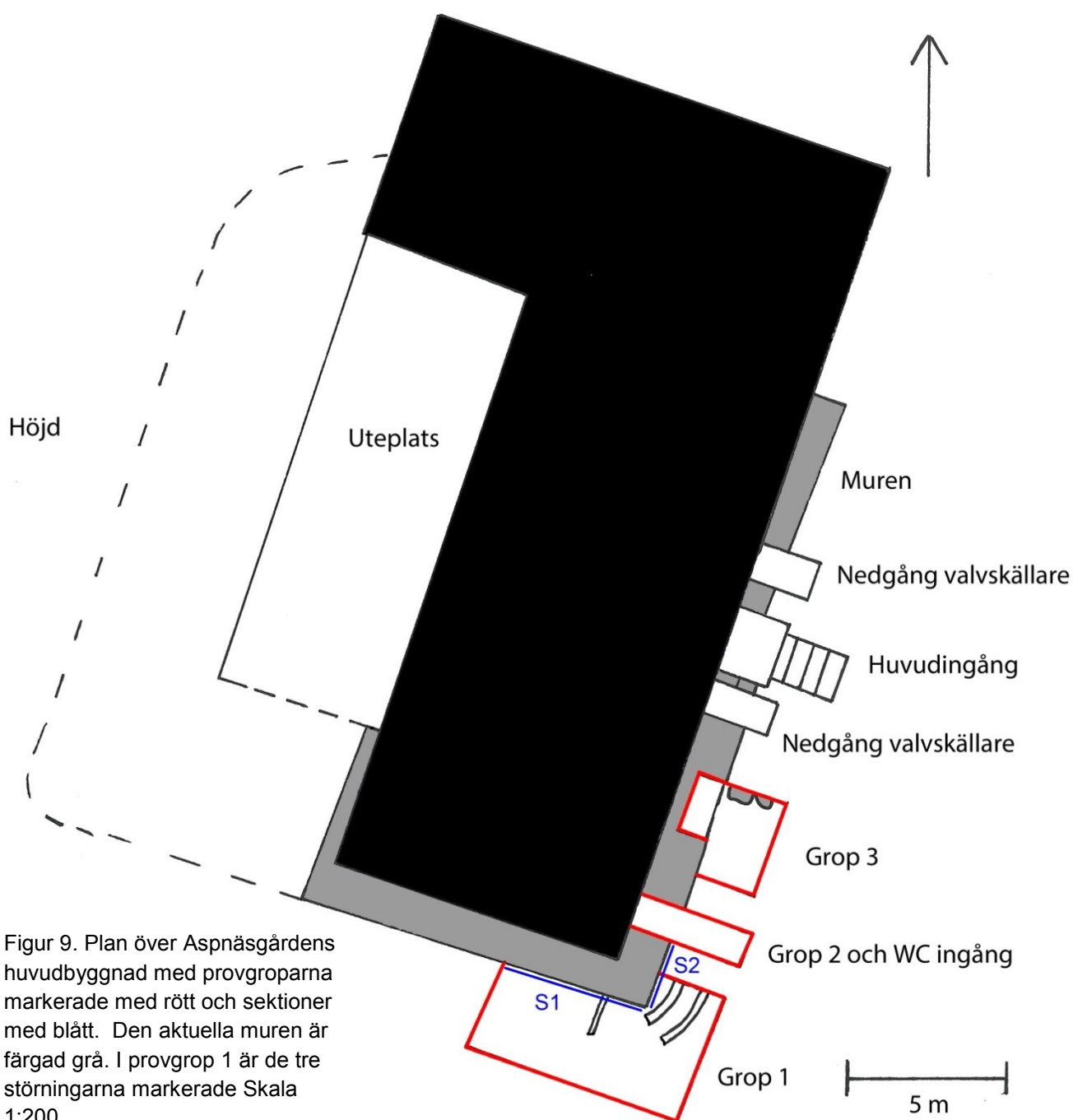

Figur 8. Utdrag från FMIS med registrerade fornlämningar markerade.

Undersökningsresultat

De geotekniska undersökningarna utfördes vid två skilda tillfällen. Vid undersökningarna grävdes tre provgropar (figur 9), för att utreda orsaken bakom sättningen och fastställa lämpliga åtgärder. Vid det första tillfället pågick parallellt ommålningar av huvudbyggnadens och arbetsställningar var monterade runt hela huset. På grund av detta kunde man inte schakta runt det SV hörnet, då risken att ställningen skulle rasa där bedömdes vara hög. Vid det andra tillfället beslutades att istället gräva två provgropar vid den SÖ delen av muren. Vid detta tillfälle gjordes också ett uttag i muren för att fastställa dess uppbyggnad och innehåll.

Figur 9. Plan över Aspnäsgårdens huvudbyggnad med provgroparna markerade med rött och sektioner med blått. Den aktuella muren är färgad grå. I provgrop 1 är de tre störningarna markerade Skala 1:200.

Muren

Muren löper längs nästan hela den SÖ långsidan, den S gaveln och sedan ca 6 m längs den NV långsidan. I den SÖ och S delen går muren ner under mark medan den i NV är lagd ovan mark. Vid den NV långsidan av huset finns en uppbyggd höjd (figur 9 och 10), ca 9x21 m stor och 3 m hög. Ovandelen av höjden är plan och här ligger moderna stenplattor, denna del används idag som uteplats. Om man studerar de tidigare nämnda kopparsticken bör detta vara det ungefärliga läget för stentornet och det är troligt att höjden består av rivningsmaterial från den medeltida bebyggelsen. Detta fastslås även av Sigurd Rahmqvist (1996).

Figur 10. Vid huvudbyggnadens NV långsida finns en uppbyggd höjd som idag används som uteplats. Sannolikt består denna av rivningsmaterial från den medeltida gården. Foto 2015-08-17 mot S.

Över mark utgörs muren av större stenar, ca 0,2 – 0,9 m stora sammanfogade med kalkbruk och cement. Det verkar som om bruk har tillförts vid flera tillfällen då det smetats och runnit på stenarna. De olika bruklagren har skiftande färg. Överst på muren har en betongplatta gjutits, ca 0,2 m tjock. I den S gaveln finns ett stuprör, sannolikt insatt ganska nyligen, som kopplats till en dagvattenledning som grävts ned strax utanför muren. I murens SÖ hörn är sättningarna som tydligast, här hade den understa stenen släppt från det ovanliggande bruket och en ca 0,02 m stor glipa har bildats. Vid provgrop 1 dokumenterades murens uppbyggnad genom sektionsritning, se bilaga 1.

En okulär besiktning gjordes i nedgången till det mittersta av källarvalven, här syntes tydligt att den yttre muren var byggd upp mot den medeltida källarmuren (figur 11).

Figur 11. Foto taget i nedgången till det mittersta av de medeltida källarvalven. Här syns tydligt hur den yttre muren (t.v.) är byggd upp mot den medeltida källarmuren (t.h.). Foto 2015-08-17.

Provgrop 1

En första provgrop grävdes vid grundmurens SÖ hörn (figur 9). Provgropen grävdes först ca 3,6 m längs den S gavelns Ö del (figur 12), ut runt hörnet, i ca 2,2 m och sedan 2 m längs den Ö långsidans S del (figur 13). Provgropen var närmast L-formad och grävdes 1,2-1,5 m djupt, mätt från den befintliga marknivån.

Marken intill husets grundmur sluttade uppåt då man fyllt upp med matjord mot muren, detta syntes också tydligt i schakten. Direkt under gräset låg utfyllnadslagret som bestod av matjord, homogenare de översta 0,05 m, sedan blandat med tegelkross, fönsterglas och obrända djurben. Upp mot grundmuren var lagret ca 0,6 – 0,95 m tjockt, tunnare vid den Ö väggen, och tunnade ut från muren. Detta lager verkade ligga direkt ovan den naturliga marken som bestod av beigebrun grovkorning sand blandad med småsten och en del större stenar, ca 0,15-0,3 m stora.

Figur 12. Provgrop 1 färdiggrävd. Södra gavelns grundmur låg direkt ovan naturlig mark och var klen uppbyggd under mark. Foto 2015-07-13 mot norr.

När hela muren frilagts syntes tydligt att den del som legat under mark var betydligt klenare uppbyggd än den övre delen. Visserligen fanns det även här större stenar, en 0,7 och en 0,8 m stor, men bortsett från dessa bestod grunden främst av mindre stenar, ca 0,03 – 0,3 m stora. Här verkade muren till största del vara kallmurad och det bruk som fanns var i dåligt skick. Mellan de mindre stenarna låg främst samma lager som man fyllt upp mot muren med. I murens hörn fanns i princip ingen grundläggning kvar, denna hade rasat ur och påträffades ca 0,5 m ut från muren. Längs den Ö väggen påträffades två moderna ledningar, båda tagna ur bruk, ett dräneringsrör och ett betongrör. Betongröret hade grävts ned alldeles intill muren och förmodligen är det schaktet till detta som orsakat att sättningarna i murens hörn var påtagligt kraftigare. Vid schaktningen för betongröret har man ruckat på grundstenarna, vilka som sagt påträffades ca 0,5 m utanför muren. På grund av säkerhetsskäl beslutades att inte schakta in på hörnet då risken för ras var stor. Dock är hela den södra gaveln påverkad av sättningar, dessa beror sannolikt på den klena grundläggningen. Stenarna i grunden var först lagda ovan ett tunt skikt med matjord därefter låg sandblandad kompakt morän.

Figur 13. Provgrop 1 grävdes även ca 2 m längs den östra långsidan. Sättningen i grundmuren syns tydligt och under murens sydöstra hörn fanns i princip ingen grundläggning. Foto 2015-07-13 mot väster.

Vid den södra gavelns östra del påträffades resterna av en stenskonung som låg strax under murens grund och strax utanför denna. Förmodligen har skoningen varit till en stolpe. Sannolikt är denna äldre än utbyggnaden på muren, dock gick det inte att säkert fastställa relationerna mellan dessa. Skoningen bestod av 4 kantstenar, ca 0,1-0,4 m stora samt 3-4 mindre stenar lagda i botten. Stolphålet var 0,4 m i diameter, ca 0,35 m djupt. Fyllt med samma utfyllnadlager som låg upp mot muren men nedgrävt i den naturliga marken. Skoningen lämnades kvar utan att grävas ut.

Provgrop 2

Den andra provgropen grävdes i gången in till WC-utrymmet (figur 9). Förhoppningen var att både den yttre murens och husets/källarens grundläggning skulle bli synliga. Den yttre muren gick ej ner under mark i detta parti utan botten syntes i höjd med gångens marknivå. Muren låg först ovan ett mörkbrunt, sandblandat matjordslager, ca 0,08-0,1 m tjockt. Där under låg sedan orörd, sandblandad, kompakt morän. Gropen grävdes ca 0,4 m djup, 0,7 m bred och 2 m lång med smalskopa. Vid ingången ligger i botten en gjuten betongplatta till golvet, 0,08 m tjock, under denna var det uppfyllt med grus ca 0,13 m tjockt (figur 14). I detta lager fanns ett gammalt avloppsrör, nu taget ur bruk. Sedan låg också här moränen. Provgrop 2 gav inte tillräckligt med information om murens grundläggning.

Figur 14. Provgrop 2 grävdes i ingången till WC-utrymmet. Foto 2015-08-17 mot väster.

Provgrop 3

Provgrop 3 grävdes ut från muren norr om WC utrymmet (figur 9). Murens grundläggning såg ut som i provgrop 1, dvs. ganska klen under mark. Murens botten låg endast 0,3 m under marknivån (figur 15). Muren var lagd ovan ett tunt matjordlager, ca 0,05 m tjockt, därunder fanns ett ca 0,25 m tjockt lager med homogen brun sand, varefter den sandblandade moränen låg. Gropen grävdes 3,1 m x 2,0 m stor och ca 0,7-0,8 m djup. I gropens norra kant låg tre tillhuggna stenar på rad ut från muren ca 0,4 m under mark (figur 16). Stenarna var ca 0,4-0,5 m stora. Det är osäkert om de hörde samman med muren då de inte låg upp mot denna utan ca 0,08 m utanför. Matjordslagret var här ca 0,4-0,5 m tjockt, mörkbrunt och homogent. Här syntes inget rivningsmaterial som i provgrop 1.

Figur 15. Provgrop 3 visade på en liknande uppbyggnad och lagerföljd som i provgrop 1. Foto 2015-08-17 mot nordväst.

Figur 16. I provgrop 3 påträffades 3 huggna stenar strax utanför muren. Foto 2015-08-17 mot norr.

Uttag ur muren

För att säkerställa hur den yttre muren är uppbyggd beslutades att såga bort en bit av betongplattan och eventuellt montera ner en bit av muren. En 2x1 m stor bit sågades ut ur betongplattan, ovanför provgrop 3, och lyftes bort med grävmaskin (figur 17). Under betongen fanns först ett lager murbruk som använts för att fästa betongen. Därunder låg ett skikt med sprängsten, dessa var förmodligen ditlagda inför gjutningen av betongplattan. Själva muren såg ut att till största del innehålla huggna stenar, 0,15-0,5 m stora (figur 18). Muren var kallmurad, sannolikt en skalmur med relativt mycket håligheter mellan stenarna. Betongen sågades inte bort ända in mot huskroppen, ca 0,35 m sparades. Ett försök att plocka ut stenarna därunder gjordes för att försöka se husets grund. Dock verkar huset vara anlagt ovan träbjälkar, ev rustbädd, som kan vara lagd ovan källarvalven. Det gick inte att se in under betongplattan ordentligt, men när man stack in en tumstock ca 0,15 m in under huset stötte man mot något vilket lät som murket trä.

Endast det översta skiktet med sten plockades, delvis, bort. Detta räckte för den geotekniska bedömningen.

Figur 17. Uttag ur murens betongplatta. Direkt under betongen fanns murbruk som sannolikt använts för att fästa betongplattan. Foto 2015-08-17 mot sydsydväst.

Figur 18. Delar av det översta skiktet med sten plockades bort för att klargöra murens innehåll. Foto 2015-08-17.

Tolkningsdiskussion

Den yttre muren, som går ca 1,2 m ut från den befintliga huskroppen, har sannolikt byggts under 1700-talet, möjligtvis i samband med att den äldre huvudbyggnaden uppförs (se figur 7). Dock är det svårt att säkert datera murens tillkomst. Säkert kan sägas att den är yngre än den uppbyggda höjd på husets NV sida, då muren här byggts ovanpå denna. Denna höjd härrör sannolikt från rivningen av gården som genomfördes under tidigt 1700-tal. Muren har i sig inte någon betydande grundläggning. På ett flygfoto taget 1936 (figur 5) över Aspnäsgården syns den yttre muren, redan då med vissa sättningar. Sannolikt har sättningarna uppstått då den äldre huvudbyggnaden stått ovan muren och delvis varit orsaken till att en ombyggnation genomförts. Murarna till den ursprungliga, medeltida, valvskällaren går jäms med den befintliga huskroppen och dessa tycks också vara helt opåverkade av sättningarna.

Sammanfattning

I samband med geotekniska undersökningar vid Aspnäsgården i norra Uppland genomförde Upplandsmuseet en arkeologisk schaktningsövervakning. Den geotekniska undersökningen gjordes för att utreda anledningen till de sättningar som uppstått i huvudbyggnadens yttre grundmur samt att besluta om lämplig åtgärd. Arbetet utfördes under 2 dagar, 2015-07-13 och 2015-08-17, efter beslut från Kulturmiljöenheten på Länsstyrelsen i Uppsala län (431-3676-15, 2015-06-18). Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes under 1700-talets första hälft ovan en medeltida valvskällare. Denna källare är tillsammans med Aspnäs gårdskyrka de enda bevarade delarna av den medeltida sätesgården. Vid den NV långsidan av huvudbyggnaden finns en uppbyggd höjd vilken sannolikt består av rivningsmaterial från den medeltida bebyggelsen. Muren är på denna sida uppförd direkt ovan mark. Sammanlagt grävdes tre provgropar för att kontrollera murens grundläggning, dessa förlades utmed murens S gavel och SÖ långsida. Det gjordes även ett uttag i murens övre del för att fastställa dess uppbyggnad. Undersökningen kunde visa på en kallmurad skalmur med en relativt klen grundläggning under mark. En okulär besiktning gjordes i nedgången till det mittersta av källarvalven, här syntes tydligt att den yttre muren var byggd upp mot den medeltida källarmuren och har således tillkommit senare. Det går inte att säkert datera murens tillkomst men den har sannolikt uppförts som senast under 1700-talet.

Administrativa uppgifter

Plats: Aspås 1:41, Östervåla socken, Heby kommun, Uppsala län.

Fornlämningstyp: Gård/borg/Kyrkotomt.

Raänr: 359

Undersökningstyp: Schaktningsövervakning.

Orsak till undersökning: Markarbeten i samband med geotekniska undersökningar.

Uppdragsgivare: Östervåla-Harbo kyrkliga samfällighet.

Fältarbetsperiod: 13/7 och 17/8 2015.

Upplandsmuseets projektledare: Emelie Sunding

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-533-2015.

Upplandsmuseets projektnummer: 8443.

Länsstyrelsens handläggare: Tony Engström.

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-3676-15, 2015-06-18.

Koordinatsystem: -

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Referenser

Bohman, Barbro, 2002. Aspås Gårdskyrka. Kyrkoberskrivning. Upplands kyrkor 23. Uppsala.

Bonnier, Ann Catherine. 1987. Kyrkorna berättar – Upplands Kyrkor 1250-1350. Uppsala.

DMS = *Det medeltida Sverige*. Band 1 Uppland. Volym 4, Tiundaland, av Rune Jansson, Sigurd Rahmqvist & Lars-Olof Skoglund. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Ramqvist, Sigurd. 1996. Sätessgård och Gods – Det medeltida frälsegodsens framväxt och bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria. Halmstad.

Tofters, Kiell. 1981. Wendiledhe, lagman Bengt och Ingevara – Något om Aspås uppkomst och dess ägare. I: Vår Hembygd. Häfte nr 5. Hembygdens Förlag. Östervåla.

Wahlberg, Mats. 1988. Ortnamnen i Västmanlands län. Del 5:1. Heby Kommun, Norra delen. I: Vår Hembygd - Byars och gårdars namn i Våla Härad. Bok nr 9. Ortnamnsarkivet i Uppsala. Uppsala.

Arkiv

Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

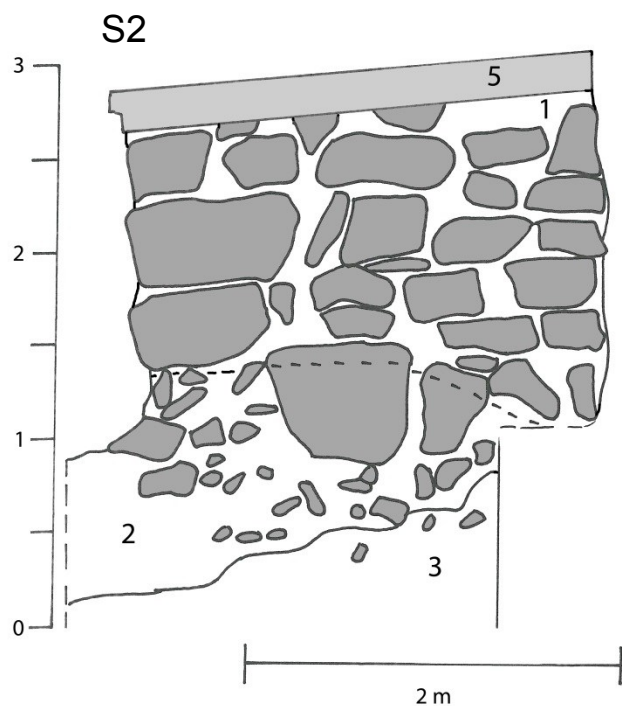
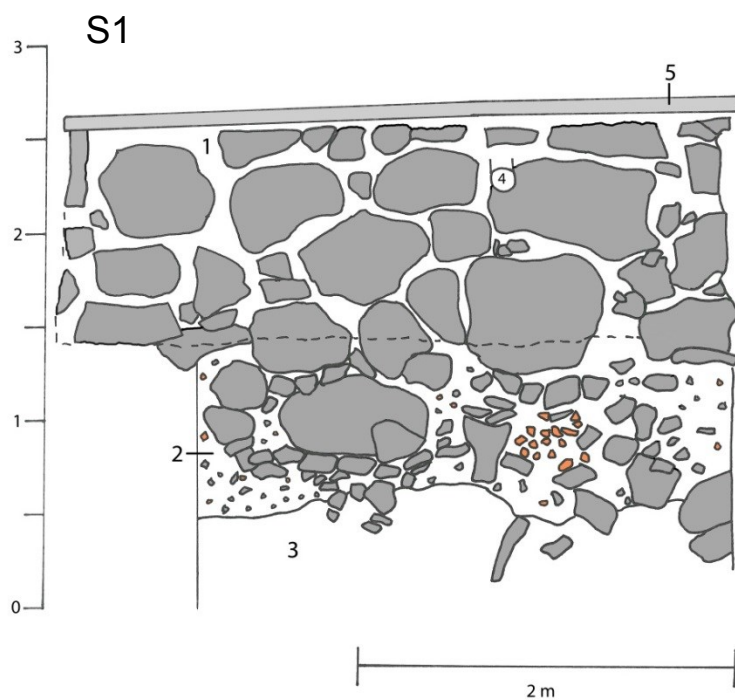
Upplandsmuseets bildarkiv. Uppsala.

Fornsök. FMIS. Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister.

Bilaga 1

Sektionsritningar i skala 1:40 över murens uppbyggnad upprättad vid provgrop 1.

Sektionsbeskrivning:

1. Murbruk ljus vitgrå -mörkgrå. Bruk hade påförts vid flera tillfällen.
2. Kulturpåverkad matjord med inslag av tegelkross, djurben och fönsterglas.
3. Morän.
4. Stuprör.
5. Betongplatta.